

Л. П. НЕСТЕРЧУК,

старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТИТУТУ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ В РАМКАХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ

Першочергове поточне завдання прокуратури в Україні — повернення довіри громадян. С. Мірошниченко вказує, що княжа доба, гетьманське правління, литовське лицарство, польська шляхта, російська імперія, країна Рад і незалежна Україна — все це наші українські історичні етапи становлення державності, тому Україна заслуговує на власні стандарти [1, с. 76]. Європейські обов'язкові чинники задля набуття Україною членства в Європейському Союзі вимагають високого рівня забезпечення прав і свобод людини прокуратурою.

Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» № 1401-VIII від 2 червня 2016 року Конституцію України доповнено статтею 131-1 згідно із вказаним Законом [2], відповідно до якої прокуратура здійснює функцію представництва інтересів держави в суді у виняткових випадках і в порядку, що унормований Законом України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року [3]. Проте у подальшому прокуратура діятиме відповідно до вимог ст. 131-1 Конституції України та пункту 9 розділу XV «Перехідні положення» і не має здійснювати функцію представництва інтересів громадянина в суді, як це відбувалося до 30 вересня 2016 року. До зазначеного терміну органи прокуратури, відповідно до ст. 121 Конституції України (в редакції від 02.03.2014), забезпечували представництво інтересів громадянина та держави у суді, яке полягало у здійсненні прокурором від імені держави процесуальних та інших дій, спрямованих на захист державних інтересів, прав та свобод громадянина у випадках, визначених законом. Однак, наразі вказану ст. 121 Основного Закону держави вилучено.

Однак це не позбавляє права особи звернутися з заявою про надання безоплатної вторинної правової допомоги до центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги у порядку, передбаченому Законом України «Про безоплатну правову допомогу» № 3460-VI від 02.06.2011, звернутись за кваліфікованою правовою допомогою до адвоката або самостійно захищати свої права та інтереси в суді [4]. Наприклад, відтепер особа яка вважає, що її права, передбачені, наприклад, законодавством про працю порушені, має звернутись до Мінсоцполітики (або

його територіального органу) із відповідною заявою та вимагати здійснення ним контролюючих функцій.

Разом з цим, відповідно до ст. 23 Закону, прокурор «виключно з метою встановлення наявності підстав для представництва інтересів держави в суді у випадку, якщо такий захист не здійснює або неналежним чином здійснює суб'єкт владних повноважень», має право: витребувати, ознайомлюватися та отримувати копії документів, усні або письмові пояснення і матеріалів органів державної влади, місцевого самоврядування, державних та комунальних підприємств, установ і організацій, тощо, що знаходяться у цих суб'єктів, у порядку, визначеному законом. Суспільний інтерес, нездатність особи самотужки захистити свої права та свободи є правовою підставою для самостійного втручання прокуратури, тобто без заздальгідь поданої заяви або скарги, що визначається цілісним комплексом соціально економічних, політичних, ідеологічних і правових факторів, а в кінцевому підсумку — режимом влади [5, с. 137—141].

Важливим є те, що прокурор здійснює представництво інтересів громадянина або держави в суді виключно після підтвердження судом підстав для представництва. Здійснення представництва інтересів громадянина або держави в суді пов'язане з корупційними правопорушеннями, що віднесено до основної функції спеціалізованої антикорупційної прокуратури.

У державах західної частини Європейського континенту (Австрія, Болгарія, Греція, Італія, Німеччина, Угорщина, Франція) та в Україні прокуратури мають у тій чи іншій мірі повноваження у вказаній сфері, які згідно з Висновками № 2 та № 3 (2008) Консультативної ради європейських прокурорів є цілком припустимими у демократичній державі [6].

Прокуратура в період становлення демократичного режиму й правової держави має компенсувати своєю діяльністю недостатню розвиненість інститутів громадянського суспільства, зазначає В. Кравчук [7, с. 9]. Неможливо раптово підлаштувати прокуратуру під європейські стандарти, до них необхідно прийти поступово, шляхом послідовного вдосконалення її діяльності й поміркованих, динамічних змін. Є. Попович вважає, що у реформуванні прокуратури мають стати не кількісні, а якісні зміни, сутність яких полягатиме у підвищенні прозорості та демократизації діяльності прокуратури [8, с. 298].

Слід погодитись з В. В. Долежаном, який стверджує, що в історичному контексті зазначена функція була похідною від функції нагляду за додержанням і застосуванням законів в Україні і її фактична ліквідація неминуче послабила можливості судово-прокурорського представництва, що зроблено під впливом структур Ради Європи [9, с. 116].

Значною мірою сучасна прокуратура надає публічні послуги із захисту прав і законних інтересів осіб. Ефективність цих послуг залежить від управлінських, інституційних, інформаційних і технологічних аспектів.

Законодавець пішов шляхом звужування змісту окремих функцій та процедурно ускладнив здійснення цієї функції. Якщо конституційне формулювання щодо представництва інтересів громадянина у Законі інтeрпретоване як представництво інтересів особи, то подібного не зроблено щодо представництва інтересів самоврядних одиниць. Між тим саме ці публічні інтереси внаслідок суттєвих недоліків муніципального законодавства є найбільш незахищеними.

Отже, одним з напрямів реформування прокуратури, є змістовне удосконалення прокурорської влади, досягнення ефективності прокурорської діяльності у сфері захисту прав і свобод людини та громадянина. Адже основним користувачем прокурорських послуг поза межами кримінального судочинства є людина.

Список використаної літератури

1. Мірошниченко С. С. Євроінтеграційні кроки української прокуратури: погляд на проблему // *Право України*. — 2008. — № 5. — С. 73—77.

2. *Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя): Законом України № 1401-VIII від 2 червня 2016 року* // *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2016, № 28, ст. 532

3. *Про прокуратуру* : Закон України від 14 жовтня 2014 року // *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2015 р., / № 2—3 /, стор. 54, стаття 12

4. *Про безоплатну правову допомогу: Закон України № 3460-VI від 02.06.2011*// *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2011 р., № 51, стор. 2136, ст. 577.

5. Кравчук В. М. Прокуратура України та європейська інтеграція / Порівняльне кримінальне право, судоустрій, правоохоронні органи // *Українсько-грецький міжнародний науковий юридичний журнал «Порівняльно-правові дослідження»*, 2009, № 1 — С. 137—141

6. *Роль прокуратури за межами сфери кримінального права: висновок № 3 (2008) Консультативної ради європейських прокурорів прийнятий на 3-му пленарному засіданні (Страсбург, 15—17 жовтня 2008 року)* // Генеральна прокуратура України / Офіційний інтернет-портал / Режим доступу: [http:// www.gr.gov.ua](http://www.gr.gov.ua)

7. Кравчук В. М. Прокуратура України як орган державної влади: інституційно-правовий аспект: автореф. дис.. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.10 «Судоустрій; прокуратура та адвокатура» / В. М. Кравчук. — К., 2012. — 20 с.

8. Попович Є. М. Шляхи розвитку прокуратури України / Є. М. Попович. — Х. : Торнадо, 2009. — 352 с.

9. Долежан В. В. Судово-представницька функція прокуратури: перспективи збереження і розвитку / В. В. Долежан // *Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку держави та права в умовах євроінтеграції: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (20 травня 2016 р., м. Одеса)* : у 2 т. Т. 2 / відп. ред. М. В. Афанасьєва. — Одеса: Юридична література, 2016. — С. 116—118.